

РОЛЬ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ У ФОРМУВАННІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЧЕХІЇ

В статті розглядається проблема професійної та комунікативної компетентності як забезпечення професійної підготовки фахівців економічного спрямування у Чехії. Охарактеризовано складові комунікативної компетентності, мовну підготовку та формування мовленнєвої культури як основу комунікативної компетентності. Зазначено завдання вивчення мовних дисциплін у Приватній бізнес-академії підприємництва (м. Карлові Вари). Підкреслено, що курси мовної підготовки сприяють розвитку мовленнєвої культури, виховання в дусі демократії і гуманізму, розумінню взаємозв'язку чеської культури з культурами інших народів; формуванню високої культури вербального та невербального спілкування, логічного мислення та вміння аналізувати дії та вчинки інших людей.

Ключові слова: професійна та комунікативна компетентність, мовна підготовка, фахівець економічної сфери, комунікативні вміння і навички.

В сучасному глобалізованому світі найважливішим фактором успішного та сталого розвитку країни стає можливість адаптації до умов міжнародної конкуренції. Відповідно, соціум сьогодні насамперед потребує успішних, конкурентоздатних фахівців, що спроможні освоювати різні види діяльності та демонструвати свої здібності в будь-яких життєвих ситуаціях.

Європейське і світове співтовариство на початку ХХІ століття визначило найважливішими чинниками конкурентоздатності фахівця професійну, соціальну, комунікативну та інформаційну компетентність [12]. На сучасному етапі комунікативна компетенція, яку характеризують [11] як сформованість в особистості внутрішньої мотивації, психологічної та практичної готовності до досягнення якісніших результатів у професійній діяльності, соціальному житті, є обов'язковим складником професійної майстерності фахівця економічного профілю. Майбутній економіст, постійно спілкуючись зі своїми колегами, замовниками чи роботодавцями та достатньою мірою володіючи комунікативною компетенцією, зможе організувати та спрямувати свою діяльність так, щоб досягнути визначених професійних цілей.

Вимоги Болонської конвенції та Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти свідчать про те, що перед ВНЗ економічного профілю і його науково-педагогічним колективом постає важливе завдання – підготувати такого фахівця, який був би спроможним викласти всі свої знання перебігу економічних процесів, обґрунтувати результати фінансових досліджень, сформулювати думки щодо вдосконалення специфіки фінансово-економічної сфери підприємства та держави. Отож на сучасному етапі рівень освіченості економіста визначається як високим рівнем його професійних якостей, так і сформованістю його мовної особистості, вмінням обирати дієві комунікативні стратегії й тактики

Компетентнісний підхід, зокрема комунікативної компетентності, як проблема формування особистості фахівця була предметом дослідження як вітчизняних (Н. Бутенко, О. Брюховецька, Ю. Палеха, М. Лукашевич, О. Тюття, Ю. Швалб та інші), так і зарубіжних (Г. Баловська, А. Главачек, В. Кан-Калик, Ю. Крижанська, А. Ослунд, Л. Петровская, Д. Хаймс, В. Шейнов та інші) дослідників. Науковці відмічають, що комунікативна компетентність вимагає певної сформованості знань, навичок і вмінь, які здобуваються в процесі спеціально організованого навчання. Це поняття можна вважати явищем як лінгвістики, так і педагогіки, оскільки воно співвідноситься зі знаннями, навичками й уміннями, які найбільш точно відображають багатогранність комунікативної компетентності, її важливу роль у розвитку особистості, зокрема фахівця економічної та управлінської сфери. На нашу думку,

потребує додаткового дослідження проблема формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців економічної сфери у сучасних умовах в європейських країнах, що і стало предметом нашого дослідження.

Мета статті: охарактеризувати мовну підготовку студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів Чехії як основу формування комунікативної компетентності.

Сучасне суспільство визначає професійну компетентність як основну умову готовності фахівця до виконання професійних функцій, реалізації професійних інтересів. У будь-якій професійній діяльності людині необхідні наступні якості: здатність працювати самостійно без постійного керівництва; здатність брати на себе відповідальність за власною ініціативою; здатність виявляти ініціативу, не питаючи інших, чи слід це робити; готовність помічати проблеми та шукати шляхи їх вирішення; уміння аналізувати нові ситуації й застосовувати вже наявні знання для такого аналізу; здатність улагоджувати проблеми з іншими; здатність засвоювати будь-які знання за власною ініціативою; уміння приймати рішення на основі власних суджень та міркувань [10].

В структурі професійної компетентності фахівця економічної сфери виокремлюється комунікативна компетентність, зокрема мовна, де особливу роль відіграє мовленнєва культура, що передбачає правильно, логічно та змістовно передавати за допомогою мовленнєвих конструкцій суть вирішуваних проблем.

Виокремлюють такі складові комунікативної компетентності:

орієнтованість у різноманітних ситуаціях спілкування, яка заснована на знаннях і життєвому досвіді індивіда [5];

- спроможність ефективно взаємодіяти з оточенням завдяки розумінню себе й інших при постійній видозміні психічних станів, міжособистісних відносин і умов соціального середовища [5];
- адекватна орієнтація людини в самій собі - власному психологічному потенціалі, потенціалі партнера, у ситуації [3];
- готовність і уміння будувати контакт з людьми [3];
- внутрішні засоби регуляції комунікативних дій [4];
- знання, уміння і навички конструктивного спілкування [6];
- внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної комунікативної дії у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії [8];
- ситуативна адаптивність і вільне володіння вербальними та невербальними засобами соціальної поведінки [1].

Майбутній фахівець під час навчання у ВНЗ має усвідомити специфіку ділової мовної комунікації та оволодіти її основами, оскільки не лише знання принципів функціонування світової економіки та економічних систем різних країн, міжнародного права та менеджменту, але й вільне володіння діловою національною та іноземною мовами є його першочерговим обов'язком.

Для фахівця вкрай необхідними є навички саморозкриття, самоусвідомлення, самоприйняття і довіри. Але окрім цього не менш важливими є навички правильно і чітко повідомляти про свої думки і почуття у процесі спілкування. Особливо важливо передавати почуття теплоти і приємності. Актуальними в сучасних умовах є навички підтримувати і впливати на ділового партнера в процесі спілкування. Уміння допомогти іншій людині, коли в неї виникли турботи і проблеми, уміння передати, що ти співчуваєш і розумієш її проблеми, уміння заперечити, використати підтримку і моделювання, щоб вплинути на поведінку іншої людини, вміння вирішувати проблеми і конфлікти так, щоб це сприяло зближенню з іншою людиною, а стосунки набували подальшого позитивного розвитку – все це важливі уміння в міжособистісних та ділових стосунках. А одним з основних соціокультурних механізмів взаємодії економіста зі співробітниками, партнерами чи замовниками установи, де він працює, є мовне спілкування.

Комунікативна компетентність полягає в тому, що випускник професійної школи повинен вміти сформулювати свої думки в письмовому вигляді чітко, виразно, послідовно та

лінгвістично правильно; активно брати участь в дискусіях, адекватно формулювати і відстоювати свої погляди і переконання; оформляти звіт у письмовому вигляді та вміти узагальнити основні ідеї та інформацію з текстів і виступів інших людей; говорити і діяти відповідно до принципів культурного самовираження поведінки; добре володіти хоча б однією іноземною мовою; вміти вести переговори; володіти професійним термінами; грамотно оформляти відповідну офіційно-ділову документацію.

Мовній підготовці у системі підготовки майбутніх фахівців економічного спрямування в Чехії приділяють значну увагу. Ідея комунікативно-компетентного підходу полягає у необхідності здобуття студентами знань, розвитку ними навичок та вмінь використання мовних форм для реальних цілей, щоб стати ефективними користувачами мови.

У вищих навчально-виховних закладах економічного спрямування у Чехії мовна підготовка є однією з прерогатив і передбачає вивчення чеської мови та , як правило, двох трьох іноземних мов. Так, наприклад, у Приватній бізнес-академії підприємництва (м. Карлові Вари) на мовну підготовку (чеська, англійська (німецька, іспанська) мови), відводиться понад 20 % навчальних годин: на вивчення чеської як державної – 196 годин, на вивчення іноземних мов – понад 830 годин, тоді як загальна кількість годин, що відводиться на підготовку за напрямом «Організація туристичної діяльності» освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр становить – 4352 години. Отже, можемо констатувати особливу зацікавленість мовною підготовкою фахівців економічного спрямування [18].

Завданнями вивчення мовних дисциплін у Приватній бізнес-академії підприємництва (м. Карлові Вари) є:

- формування базових знань про світ навколо людини;
- розвиток комунікативних навичок студентів, поглиблення соціальної компетентності;
- підвищення мовної культури з врахуванням тенденцій професійного, соціального та особистісного розвитку;
- розуміння мови як феномену історичного та соціального контексту;
- використання мови як засобу комунікації і захисту своєї позиції;
- розуміння значення культури власного мовлення;
- формування комунікативних навичок та вмінь;
- розвиток навичок писемної культури підготовки документів на контакт з владою, на робочому місці, ділових партнерів, близьких людей;
- розуміння мови як частини культури сучасної людини.

Мовна підготовка майбутнього фахівця в контексті вивчення чеської мови як державної має сприяти досконалішому та практично спрямованому оволодінню як усною, так і писемною формою мови. Курси мовної підготовки сприяють розвитку мовленнєвої культури, виховання в дусі демократії і гуманізму, розумінню взаємозв'язку чеської культури з культурами інших народів; формуванню високої культури вербального та невербального спілкування, логічного мислення та вміння аналізувати дії та вчинки інших людей.

Головною метою курсу чеської мови є поглиблення мовної підготовки, розвиток вміння знаходити інформацію та взаємодіяти з учасниками ділової ситуації, орієнтації студентів на професійну діяльність за допомогою аналізу та інтерпретації літератури, публікацій у ЗМІ і стилістичних вправ, формування моральних якостей. Однією з основних задач є зміцнення спроможності граматично і стилістично правильно формувати висловлювання при встановленні контактів з діловими партнерами, розвиток навичок в сфері риторики та ділових взаємовідносин.

Стратегія навчання іноземній мові, зокрема англійській, відображена в пояснювальній записці до вивчення курсу: врахування освітніх потреб учнів, зосередження уваги на індивідуальній роботі та організації самостійного вивчення курсу, застосуванні діалогічних словесних методів, які включають в себе взаємодію і співробітництво, обговорення, дискусії, створення проектів з використанням інформаційних технологій; формування навичок і вмінь узагальнювати, порівнювати, оцінювати, аналізувати інформацію, встановлювати зв'язок і поглиблювати відносини з іншими суб'єктами [18].

Безумовно, знання іноземних мов мають дати студентам перевагу у вигляді доступу до результатів наукових досліджень у більш, ніж одному мовному середовищі. Та варто зазначити, що в сучасних умовах існує певне застереження, що нові тенденції у забезпеченні викладання іноземних мов в деяких країнах можуть поставити під загрозу життєздатність національної мови [19]. Тому одним з першочергових завдань університетської освіти в Чехії в умовах лінгвістичного розмаїття є надання підтримки розвитку національної або регіональної мови.

Вивченню іноземних мов в умовах університетської освіти сприяють програми Європейського Союзу.

ENLU (Creating A New European Network) – мовна програма, метою якої є створення нової європейської спільноти. ENLU спрямована на те, щоб всі випускники в Європі мали можливість спілкуватися щонайменше двома мовами, окрім рідної, материнської. Це сприятиме формуванню єдиного європейського простору вищої освіти, європейського дослідницького простору [14].

Програма LINEE (Languages in a Network of European Excellence) є європейською науковою мережею, яка пов'язує 9 університетів (представництво в Чехії – Карлов Університет в Празі). Дослідження проводяться за чотирма модулями, серед яких - модуль «Мова та економіка». Метою LINEE є формування мовної бази з метою проведення послідовних досліджень в галузі економіки та впровадження інноваційних технологій на основі міждисциплінарного підходу, інтеграції знань, створення міцної інноваційно-наукової мережі в умовах лінгвістичного різноманіття в Європі [15].

Формування професійної та комунікативної компетенції буде здійснюватися у тому разі, якщо застосовувати як традиційні, так і новітні форми та методи навчання: робота в парах, групова робота над проектами, ділові переговори тощо. При цьому важливо виявляти терпимість до думки іншого, розуміння необхідності ефективно співпрацювати з іншими задля позитивного вирішення проблеми.

Таким чином, в економічній освіті в Чехії намітились чіткі тенденції до посилення мовної складової, до удосконалення на цій основі підготовки спеціалістів, що володіють комунікативною компетентністю, яка є важливою складовою професійної компетентності фахівця. Комунікативна компетентність особистості є частиною соціокультурної компетентності людини, що дає змогу їй існувати в сучасному світі символів та знаків, соціальних кодів, партернів спілкування. Саме комунікативна компетентність особистості виступає як можливість людини орієнтуватися в динамічному соціокультурному середовищі й у просторі різних культур; нарощувати обсяги інформації і знань; вибудовувати власний стиль комунікацій, що відрізняється підвищеною особистісною активністю, новими принципами взаємодії в умовах становлення інформаційного та глобалізованого суспільства.

Список літератури:

1. **Брюховецька О.В.** Психологічні проблеми формування комунікативної компетентності керівників освітніх організацій в системі ППО / О.В. Брюховецька [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/753/94/>
2. **Бутенко Н.Ю.** Комунікативні процеси у навчанні / Н.Ю. Бутенко. – К.: КНЕУ, 2004. – 383 с.
3. **Введение** в практическую социальную психологию /под ред. Ю.М. Жукова, Л.А. Петровской, О.В. Соловьевой. – М.: Смысл, 1996. – 373 с.
4. **Жуков Ю.М.** Диагностика и развитие компетентности в общении / Ю.М. Жуков, Л.А. Петровская, П.В. Растянников. – М., 1990. – 96 с.
5. **Коллектив.** Личность. Общение.: Словарь социально-психологических понятий. / Под ред. Е.С. Кузьмина и В.Е. Семенова.– Л.: Лениздат, 1987. – 143 с.
6. **Крижанская Ю.С.** Грамматика общения / Ю.С. Крижанская, В.П. Третьяков. – СПб: Питер, 2005. – 288 с.

7. Кузьмин Е.С. Психотехнологии и эффективный менеджмент / Е.С. Кузьмин. – М., 1994. – 192 с.
8. Основы конструктивного общения. Хрестоматия / Составители: Т.Г. Григорьева, Т.П. Усольцева. – М.: Изд: «Совершенство», 1997. – 198 с.
9. Петровская Л.А. Компетентность в общении: Социально-психологический тренинг/ Л.А. Петровская. – М., 1989. – 216 с.
10. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация / Джон Равен.– М.: Когито-Центр, 2002.–396 с
11. Ярошук І. Формування мовної особистості майбутнього економіста: соціолінгвістичний аспект / Ірина Ярошук / [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://journal.mandrivets.com/images/file/>
12. Balowska, Grażyna, et al. Sociokulturní kompetence ve výuce cizího jazyka a společný evropský referenční rámec. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Ústav jazykové a odborné přípravy, 2008. 282 s.
13. ENLU – создание новой сети европейских Электронный ресурс // Режим доступу: <http://web.fu-berlin.de/enlu/index.htm>
14. European Research Project Investigates Linguistic Diversity [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.linee.info/>
15. Hlaváček, Antonín, et al. Multidisciplinární aspekty utváření komunikativní kompetence při výuce cizích jazyků: sborník příspěvků ze semináře členů kateder cizích jazyků konaného dne 30.listopadu 2000 na Univerzitě v Praze. Praha: Univerzita Karlova v Praze , 2002. 119 s.
16. Hymes D. On communicative competence / D. Hymes. – Harmondsworth: Penguin, In Pride and Holmes (eds.), 1972. – P . 269-293.
17. Hutmacher Walo. Key competencies for Europe // Report of the Symposium.Berne, Switzerland 27-30 March, 1996. Council for Cultural Cooperation. (CDCC) a // Secondary Education for Europe Strasburg, 1997. – 72 s.
18. Soukromé obchodní akademie Podnikatel [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.soapodnikatel.cz/>
19. Vzdelávanie na vysokých školách [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ec.europa.eu/education/languages/language-teaching/doc>

А. Товканец

РОЛЬ ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКИ В ФОРМИРОВАНИИ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО СПЕЦИАЛИСТА ЭКОНОМИЧЕСКОГО НАПРАВЛЕНИЯ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ ЧЕХИИ

В статье рассматривается проблема профессиональной и коммуникативной компетентности как обеспечение профессиональной подготовки специалистов экономического направления в Чехии. Охарактеризованы составляющие коммуникативной компетентности, языковая подготовка и формирование речевой культуры как основы коммуникативной компетентности. Указаны задачи изучения языковых дисциплин в Частной бизнес-академии предпринимательства (г. Карловы Вары). Подчеркнуто, что курсы языковой подготовки способствуют развитию речевой культуры, воспитанию в духе демократии и гуманизма, пониманию взаимосвязи чешской культуры с культурами других народов; формированию высокой культуры вербального и невербального общения, логического мышления и умения анализировать действия и поступки других людей.

Ключевые слова: профессиональная и коммуникативная компетентность, языковая подготовка, специалист экономической сферы, коммуникативные умения и навыки.

**THE ROLE OF LANGUAGE TRAINING IN THE FUTURE THE FORMATION OF
COMMUNICATION COMPETENCE OF SPECIALIST ECONOMIC TRENDS
IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS THE CZECH REPUBLIC**

The problem of professional and communicative competence as the provision of professional training of economic trends in the Czech Republic. We characterize the components of communicative competence. It is characterized by the formation of language training and voice culture as a basis for communicative competence. Indicated the problem of language learning courses in the Private Academy of Business Enterprise (Karlovy Vary). It is emphasized that the language training courses contribute to the development of speech culture, education for democracy and humanism, and understanding of the relationship of the Czech culture with the cultures of other nations, the formation of a high culture of verbal and nonverbal communication, logical thinking and ability to analyze the actions and deeds of others.

Key words: professional, and communicative competence, language training, a specialist of the economic sphere, communicative skills.

